

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2075

Vragen van het lid **Arissen** (PvdD) aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *de hertelling in Zaanstad* (ingezonden 4 april 2018).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 15 mei 2018). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2017–2018, nr. 1920.

Vraag 1 en 2

Kent u het bericht «Na hertelling van de stemmen krijgt 80% van de partijen een ander stemaantal»?¹

Kent u het bericht «Gemeenteraad Zaanstad unaniem voor hertelling»?²

Antwoord 1 en 2

Ja.

Vraag 3, 4 en 6

Kunt u aangeven waarom de bekendmaking van het resultaat van de hertelling van de stemmen in Zaanstad, na de volledige hertelling en de geplande bekendmaking van de resultaten, om onduidelijke redenen met een etmaal werd uitgesteld?³

Is er een proces-verbaal van de hertelling die op 28 maart heeft plaatsgevonden? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kunt u de uitslag die op 28 maart werd vastgesteld met ons delen?

Kunt u aangeven of er op 29 maart een nieuwe hertelling van de stemmen in Zaanstad heeft plaatsgevonden? Zo ja, is van deze telling een proces-verbaal, op wiens gezag heeft de tweede hertelling plaatsgevonden en is een tweede hertelling, die niet in het raadsbesluit tot hertelling was opgenomen, rechtsgeldig?

Antwoord 3, 4 en 6

De raad van de gemeente Zaanstad heeft op 27 maart 2018 gebruik gemaakt van zijn wettelijke bevoegdheid om te besluiten tot een hertelling. Dit besluit is genomen naar aanleiding van een verzoek van de Partij voor de Dieren

¹ <https://nos.nl/artikel/2224941-na-hertelling-krijgt-80-procent-van-de-partijen-een-ander-stemaantal.html>

² <https://www.parool.nl/amsterdam/gemeenteraad-zaanstad-unaniem-voor-hertelling~a4584748/>

³ <https://www.noordhollandsdagblad.nl/zaanstreek/verkiezingsuitslag-zaanstad-laat-nog-een-dag-op-zich-wachten-video>

(PvdD), dat was ingegeven door het feit dat de laatste restzetel met een minimaal verschil van één stem ten opzichte van de PvdD naar ROSA was gegaan.

De burgemeester van de gemeente Zaanstad heeft mij laten weten dat alle stemmen zijn herteld en daarbij bij vrijwel alle partijen lichte verschuivingen waren te zien in het aantal stemmen ten opzichte van de aanvankelijke verkiezingsuitslag. Omdat alleen bij de PvdD en ROSA het verschil in stemmen invloed zou kunnen hebben op de zetelverdeling, vond de burgemeester voor deze partijen een extra controle nodig. De burgemeester heeft mij laten weten dat vanwege de extra controle de op 28 maart 2018 begonnen hertelling op 29 maart 2018 is geëindigd en daarmee langer heeft geduurd dan aanvankelijk gedacht. Omdat de op 28 maart begonnen hertelling op 29 maart is geëindigd, kon niet eerder dan op 29 maart de uitslag worden vastgesteld, hetgeen ook is gebeurd.

Van een tweede hertelling is geen sprake geweest, aldus de burgemeester. Het proces-verbaal van de verkiezingsuitslag staat conform de Kieswet op de website van de gemeente Zaanstad. Zie <https://www.zaanstad.nl/mozard/!suite86.scherm0325?mPag=771&mNch=2620365>.

Nu de hertelling ten opzichte van de op 23 maart vastgestelde verkiezingsuitslag niet heeft geleid tot wijzigingen in de toe te laten leden noch in de vastgestelde lijstvolgorde, voorziet de huidige wetgeving niet in het na de hertelling opmaken van een (nieuw) proces-verbaal. Ik bereid momenteel een voorstel tot wijziging van de Kieswet voor, dat regelt dat in een geval als dit, waarin het vertegenwoordigend orgaan tot een hertelling besluit, het gemeentelijk stembureau van de gemeente waar de hertelling aan de orde is, deze hertelling uitvoert onder toezicht van het vertegenwoordigend orgaan, en het centraal stembureau een nieuw proces-verbaal opstelt, dat elektronisch openbaar wordt gemaakt.

Vraag 5

Kunt u aangeven op wiens gezag de burgemeester besloot de uitslag van de hertelling niet op het geplande tijdstip bekend te maken? Zijn er wettelijke regels voor het tijdstip van bekendmaking van de uitslag van een hertelling? Zo nee, waarom niet? Zo ja, kunt u die met ons delen?

Antwoord 5

De burgemeester heeft mij laten weten dat hij onder bevoegd gezag van de gemeenteraad heeft besloten de uitslag niet op het aanvankelijk geplande tijdstip (op 28 maart 2018) bekend te maken om de reden zoals weergegeven in het antwoord op de vragen 3, 4 en 6. Er zijn in de Kieswet geen wettelijke regels gesteld voor het tijdstip van bekendmaking van de uitslag van een hertelling. Wel bepaalt artikel V 4, vierde lid, van de Kieswet dat, in het geval de raad tot een hertelling besluit, de stembiljetten «onverwijld» naar de raad moeten worden overgebracht, en dat de raad na ontvangst van de stembiljetten «onmiddellijk» tot de hertelling overgaat.

In de praktijk is het de burgemeester die de hertelling uitvoert, onder verantwoordelijkheid van de gemeenteraad. In de circulaire «Gemeenteraadsverkiezingen: hertellingen» van februari 2014⁴ staat dat na afloop van een hertelling waartoe de gemeenteraad heeft besloten, veelal een nieuwe raadsvergadering zal plaatsvinden waarin wordt meegedeeld welke gevolgen de hertelling heeft voor de zetelverdeling. Blijkens de circulaire moet deze raadsvergadering zo spoedig mogelijk na afloop van de hertelling plaatsvinden. Nadat op 29 maart de hertelling in Zaanstad was geëindigd, is diezelfde dag de uitslag in de raadsvergadering bekend gemaakt.

Vraag 7

Deelt u de mening dat het de transparantie niet ten goede komt wanneer de aard en wijze van het proces van stemmentellen met onduidelijkheden omgeven is?

⁴ Deze circulaire over hertellingen is voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 door mijn ambtsvoorganger aan alle gemeenten gestuurd. Aangezien de circulaire nog steeds van toepassing is, heb ik deze circulaire enkele weken vóór de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 opnieuw onder de aandacht van de gemeenten gebracht.

Antwoord 7

Transparantie en controleerbaarheid zijn naar mijn overtuiging de beste maatregelen om het vertrouwen in de uitslag van de verkiezingen te waarborgen.

Vraag 8

Kunt u aangeven wat de rol is geweest van de vertegenwoordiger van de Kiesraad die bij de hertelling aanwezig was? Hoe beoordeelde de vertegenwoordiger van de Kiesraad het besluit om bekendmaking van de hertelling een etmaal uit te stellen c.q. een nieuwe hertelling van de stemmen uit te voeren?

Antwoord 8

Namens de Kiesraad was een vertegenwoordiger bij de hertelling in Zaanstad aanwezig. Indien bij een gecombineerde stemming voor gemeenteraadsverkiezingen en een referendum, voor één van beide stemmingen een hertelling wordt uitgevoerd, moeten namelijk de centraal stembureaus voor beide stemmingen daarbij aanwezig zijn. Dat vloeit voort uit artikel 17 van het Besluit raadgevend referendum.

De Kiesraad fungeert als centraal stembureau voor het raadgevend referendum. Achtergrond van deze bepaling is dat het bij een gecombineerde stemming zou kunnen gebeuren dat een of meer stembureaus de stembescheiden van de ene stemming hebben verwisseld met die van de andere stemming. De Kiesraad, of degene die hem vertegenwoordigt, heeft bij de hertelling uitsluitend tot taak erop toe te zien dat zorgvuldig wordt omgegaan met de eventuele stembescheiden voor het referendum, en heeft geen bevoegdheid om besluiten te nemen die liggen op het terrein van het gemeentelijk centraal stembureau of de gemeenteraad en evenmin om te treden in de door hen genomen besluiten.

Overigens heeft de vertegenwoordiger van de Kiesraad in lijn met het voorgaande na de hertelling in Zaanstad vastgesteld dat bij de hertelling van de stembiljetten van de gemeenteraadsverkiezingen in Zaanstad geen onregelmatigheden zijn geconstateerd, meer precies: er zijn geen stembiljetten, stempassen, kiezerspassen en/of volmachtbewijzen voor het referendum aangetroffen in de verzameling «stembiljetten gemeenteraadsverkiezingen 21 maart 2018».

Vraag 9

Is het waar dat uit de hertelling van de stemmen op 28 maart bleek dat de Partij voor de Dieren meer stemmen had behaald dan, of evenveel stemmen had behaald als, de partij Rosa en dat de burgemeester de vertegenwoordigers van beide partijen heeft opgedragen daarover geen mededelingen jegens derden te verstrekken? Zo ja, vindt u dit een correcte gang van zaken? Zo nee, hoe is het dan gegaan?

Antwoord 9

Nee. De burgemeester van de gemeente Zaanstad heeft mij laten weten dat bij de hertelling bij vrijwel alle partijen lichte verschuivingen in het aantal stemmen waren te zien ten opzichte van de telling door de stembureaus. Omdat de hertelling boven alle twijfel verheven moet zijn, is besloten een extra controle uit te voeren voor die partijen waarvoor de hertelling van invloed zou kunnen zijn op de zetelverdeling. Dat is uitgelegd aan vertegenwoordigers van beide partijen, die zich daarin konden vinden, aldus de burgemeester. De controle is de volgende dag in openbaarheid uitgevoerd. Volgens de burgemeester waren leden van beide partijen daar ook bij aanwezig. De burgemeester heeft mij laten weten niet te hebben opgedragen hierover geen mededelingen jegens derden te verstrekken.

Vraag 10

Is het waar dat bij een gelijk aantal behaalde stemmen door twee partijen, die aanspraak maken op een restzetel, geloot zou moeten worden ingevolge artikel P7 en P14 van de Kieswet? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waarom is daarvan in dit geval afgeweken en wat zijn daarvan de consequenties?

Antwoord 10

Indien, zoals in het geval van de raad van de gemeente Zaanstad, het aantal te verdelen zetels negentien of meer bedraagt, worden de restzetels verdeeld volgens het systeem van de grootste gemiddelden. Bij die verdeling is niet het aantal behaalde stemmen relevant, maar gaan de restzetels achtereenvolgens naar die lijsten die het grootste gemiddelde aantal stemmen per toegewezen zetel hebben behaald. Indien gemiddelden gelijk zijn, beslist zo nodig het lot (zie artikel P 7 van de Kieswet). Voor zover mij bekend, is in het onderhavige geval niet van het wettelijke systeem afgeweken.

Vraag 11

Hoe beoordeelt u het feit dat bij hertelling volgens gegevens van de NOS blijkt dat 80% van de partijen een ander aantal stemmen behaalt dan bij eerdere telling? Kunt u hierop ook een reflectie geven in het kader van de eerste hertelling van de stemmen in Zaanstad?

Antwoord 11

De organisatie van gemeenteraadsverkiezingen en de telling zijn mensenwerk, waarbij bovendien zoveel mensen zijn betrokken dat het onmogelijk is om uit te sluiten dat fouten worden gemaakt. Met name bij gemeenteraadsverkiezingen waar het aantal deelnemende kiezers geringer is dan bij andere verkiezingen, kan een klein stemverschil al gevolgen hebben voor de toewijzing van zetels. Niettemin leidt een hertelling, zoals ook in het NOS-bericht staat, in lang niet alle gevallen tot een andere zetelverdeling. Ook in Zaanstad, één van de door de NOS onderzochte 18 gemeenten, heeft de hertelling niet tot een andere zetelverdeling geleid. Hoewel het onmogelijk is fouten uit te sluiten moeten de processen zo zijn ingericht dat fouten tijdig kunnen worden gesignaleerd en waar mogelijk kunnen worden gecorrigeerd. Ik bereid momenteel een voorstel tot wijziging van de Kieswet voor, dat erin voorziet dat eventuele fouten van stembureaus meteen daags na de stemming, tijdens een openbare zitting, kunnen worden hersteld door een daarvoor ingesteld gemeentelijk stembureau. Er hoeft dan dus niet langer, zoals onder de huidige Kieswet, te worden gewacht totdat het centraal stembureau (tijdens zijn zitting tot vaststelling van de uitslag) of de gemeenteraad tot een hertelling besluit. De kans dat het centraal stembureau of de gemeenteraad tot een hertelling moet besluiten, wordt hierdoor kleiner.

Vraag 12

Kunt u aangeven op welke wijze de stembiljetten in Zaanstad bewaard zijn in de nachten tussen de eerste telling, de eerste hertelling en een mogelijke tweede hertelling? Hoe verklaart u het verschil in de uitkomsten van de drie tellingen in relatie tot de betrouwbaarheid van het telsysteem?

Antwoord 12

De burgemeester van de gemeente Zaanstad heeft mij laten weten dat de stembiljetten in de periode tussen de telling op 21 maart en de hertelling op 28 maart, en in de nacht van 28 op 29 maart tijdens de hertelling, conform de Kieswet in verzegelde zakken per stembureau in afgesloten papierbakken zijn opgeborgen in een afgesloten ruimte op de gemeentewerf. Bij de hertelling is gebleken dat tijdens de telling een enkel stembiljet per abus in de stapel van een andere partij was terecht gekomen en dat enkele stembiljetten die als geldig waren betiteld ongeldig bleken te zijn en andersom, aldus de burgemeester. Voor het overige verwijs ik naar het antwoord op vraag 11.

Vraag 13

Werd er aan het tellen van de stemmen in Zaanstad door direct belanghebbenden bij de uitslag deelgenomen? Zo ja, acht u dit voldoende zorgvuldig? Zo nee, via welke wettelijke regels wordt dergelijke betrokkenheid van belanghebbenden voorkomen?

Antwoord 13

Nee. De burgemeester van de gemeente Zaanstad heeft mij laten weten dat er geen direct belanghebbenden bij de telling betrokken zijn geweest, vooruitlopend op een in voorbereiding zijnd wetsvoorstel, waarin onder meer is opgenomen dat kandidaat-raadsleden niet als lid van het stembureau mogen fungeren.

Vraag 14

Indien de burgemeester van Zaanstad buiten zijn mandaat om eenmaal te hertellen heeft gehandeld, welke consequenties heeft dat dan voor de uitslag van de verkiezingen in Zaanstad?

Antwoord 14

De gemeenteraad van Zaanstad heeft, gebruik makend van zijn wettelijke bevoegdheid daartoe, (eenmalig) tot een hertelling besloten. Blijkens informatie die ik heb gekregen van de burgemeester van de gemeente Zaanstad en informatie van de raad van de gemeente zoals te vinden op de gemeentelijke website, is dit conform de regels gebeurd. Zie ook de antwoorden op de vragen 3, 4 en 6. Voor het plaatsen van vraagtekens bij de uitslag van de gemeenteraadsverkiezing in Zaanstad zie ik dan ook geen aanleiding.